

Asia: VN/11426/2025

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi valtakunnallisista työvoimapula-aloista

Työvoimapula-alojen määrittelyn metodi

Metodilla, josta kerrotaan muistiossa, saadaan määriteltyä yhdeksän ammattialan listaus valtakunnallisista työvoimapula-aloista. Listaus ei paljoo poikkea hallituksen esityksen liitteenä olleesta ensimmäisestä luonnoksesta. Onko metodi hyvä ja kattava valtakunnallisten työvoimapula-alojen määrittämiseksi?

Ei

Muuta lausuttavaa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keski-Suomen ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnokseen valtioneuvoston asetukseksi valtakunnallisista työvoimapula-aloista.

Asetusluonnos mainitsee toistuvasti "ammattialat", joilla on työvoiman saatavuusongelmia. Ammattialalla viitataan yleisesti laajaan joukkoon saman aihealueen piiriin kuuluvia ammattinimikkeitä ja työtehtäviä. Ammattialoja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysala, ICT-ala, kasvatusta ja ohjausala sekä ravitsemis- ja puhtausala.

Nyky muodossaan asetusluonnos ja sen otsikointi saattaa antaa virheellisen kuvan, että koko ala kaikkine ammattinimikkeineen kärsii työvoiman saatavuusongelmista, ja että työntekijän oleskeluluvan omaava henkilö voisi työskennellä millä tahansa työvoimapula-alan eri ammattinimikkeistä. Keski-Suomen ELY-keskus pyytää harkitsemaan asetuksen selkeyttämistä siten, että työvoimapula-alojen sijaan puhutaan ammattinimikkeistä (tai vaihtoehtoisesti ammattiryhmistä). Samaa terminologiaa käytetään myös ELY-keskusten laatimissa alueellisissa työlupalinjauksissa.

Asetusluonnoksen mukaan työvoimapula-ammatteja määriteltäessä ”hyödynnetään tietoja eri ammattiryhmien avointen työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden määrästä”. Työllisyyspalveluiden käynnissä olevassa järjestelmävaihdoksessa (URA > A-TMT) kaikki tieto ei ole valitettavasti siirtynyt ongelmitta. Alkuvuoden tilastot eivät välttämättä anna tarkkaa kuvaa tämän hetken työvoimatarpeesta. Erityisesti sosiaali- ja terveysalan työpaikoissa on ollut merkittäviä virheellisyyskysymyksiä eri puolilla Suomea vuoden 2025 aikana ja osin jo vuoden 2024 syksyllä. Tilastotiedon luotettavuuteen on siksi syytä suhtautua tällä hetkellä erityisellä varovaisuudella.

Työpaikkoja ja työnhakijoita tilastoitaessa työllisyysalueet, työmarkkinatori ja työvoimabarometri käyttävät ESCO-luokitusta, kun taas alueellisissa työ lupalinjauksissa ja työntekijän oleskeluluissa käytössä ISCO-luokitus. Tämä luokitusten eroavaisuus paitsi vaikeuttaa työnvälitystä myös lisää tilastojen epäluotettavuutta: esimerkiksi alkuvuodesta -25 avointen työpaikkojen määrät eivät ole olleet kaikilta osin oikeita.

Asetusluonnoksen mukaan ”päästäkseen valtakunnallisten työvoimapula-ammattien listalle ammatin alueellisten linjausten valtakunnallisen kattavuuden lukeman on oltava vähintään 90 %”. Kuitenkaan ehdotetuista ammattinimikkeistä 5163 hautauspalvelutyöntekijät ja 5411 palomiehet eivät ole tällä hetkellä mainittuina yhdessäkään alueellisessa työ lupalinjauksessa. Keski-Suomessa ko. nimikkeet eivät ole olleet työ lupalinjauksessa kertaakaan vuodesta 2018 lähtien. Muista asetusluonnoksen ammattinimikkeistä 3135 metallien jalostuksen prosessinhoitajat mainittu tällä hetkellä ainoastaan Pohjois-Savon alueellisessa työ lupalinjauksessa.

Perustelumuistion mukaan lista valtakunnallisista työvoimapula-ammateista ”saadaan yhdistelemällä määrällisiä ja laadullisia tietoja”, mikä on lähtökohtaisesti suotavaa monipuolisen ja kattavan näkemyksen saavuttamiseksi.

ELY-keskukset ottavat alueellisia työ lupalinjauksia puolivuositain päivittäessään huomioon laajan joukon eri tilastoja ja tietotuotteita sekä alueen työmarkkinoita tuntevien yhteistyökumppaneiden – työllisyysalueet, työmarkkinajärjestöt, valvontaviranomaiset jne. – näkemykset. Työ lupalinjausten, kuten myös nyt kyseessä olevan ehdotetun asetuksen tavoitteena on lähitulevaisuuteen, noin 6-12 kk päähän ulottuvan työvoimatarpeen ennakointi. Koska tavoite ja tietopohja on paljolti sama, tulee valtakunnallisia työvoimapula-aloja ja -ammatteja määriteltäessä ottaa tarkoin huomioon alueellisissa työ lupalinjauksissa linjatut ammattinimikkeet.

Asetusluonnoksen nykymuodossa alueellisilla työ lupalinjauksilla ei ole käytännössä mitään merkitystä valtakunnallisten työvoimapula-alojen määrittelyssä: vaikka yksikään alue ei olisi määritellyt jotakin ammattinimikettä työvoimapulasta kärsiväksi, se voidaan silti katsoa valtakunnalliseksi työvoimapula-alaksi. Paitsi, että tämä vääristää käsitystä työvoimapulasta, se ei tuo lainkaan helpotusta siihen tilanteeseen, josta alueilla todellisuudessa kärsitään.

Suurin osa asetusluonnoksessa ehdotetuista ammateista on säänneltyjä ja vaatii tietyn koulutuksen tai ammatinharjoittamisoikeuden. On epätodennäköistä, että monikaan TTOL-luvalla maassa oleskeleva pystyisi nopeasti työllistymään näihin ammatteihin. Siksi ehdotetulla asetuksella tuskin saavutetaan merkittävää helpotusta työvoiman saatavuuteen tai liikkuvuuteen.

Osa asetusluonnoksen ammateista on suhteellisen korkeasti palkattuja. Näissä tehtävissä työskentelevillä kolmansien maiden kansalaisilla on usein erityisasiantuntijan oleskelulupa. Tilanteessa, jossa joku TTOL-luvalla maassa oleskeleva saa työn näissä tehtävissä, on todennäköistä, että henkilö hakee erityisasiantuntijan oleskelulupaa, jossa on laajempi ja ei niin ammattinimikesidonnainen työnteko-oikeus. Tällöin asetusluonnoksessa hahmoteltu työnteko-oikeuden laajentaminen ei enää koskisi henkilöä. Toki voi olla, että aiemman TTOL-luvan voimassaollessa ja uuden erityisasiantuntijan oleskeluvan käsittelyä odotellessa siirtymä uuteen työhön hieman helpottuu asetuksella määriteltäisiin ammatteihin.

Asetuksen ja sillä vapautettujen työvoimapula-ammattien seuranta ja valvonta vaativat myös riittävän resursoinnin, mikä on huomioitava asetuksen täytäntöönpanossa. Maahanmuuttovirasto mm. ratkaisee ovatko ulkomaisen työntekijän työtehtävät todellisuudessa mainitun ammattinimikkeen mukaisia, ja onko henkilöllä oikeus toimia näissä tehtävissä voimassa olevalla työnteko-oikeudellaan.

Keski-Suomen ELY-keskus pitää ehdotettua työnteko-oikeuden laajentamista lähtökohtaisesti tervetulleena. Alueelliset työmarkkinoita edustavat yhteistyötahot ovat toistuvasti tuoneet esiin toiveensa saatavuusharkinnan lieventämisestä tai sen poistamisesta kokonaan. Näihin toiveisiin suhteutettuna asetus on oikeansuuntainen, kun tavoitteena on työvoiman vaivattomampi saatavuus.

Tällaisenaan Keski-Suomen ELY-keskus arvioi asetuksen vaikutukset vähäisiksi. Ehdotetulla asetuksella on lähinnä symbolinen arvo ja merkitys, mutta käytännössä se toisi vain marginaalista helpotusta työvoiman saatavuuteen ja liikkuvuuteen. Suurempi hyöty vähäisemmällä hallinnollisella työmäärällä saavutettaisiin, mikäli TTOL-luvalla oleskeleville myönnettäisiin työnteko-oikeus kaikkiin työntekopaikan alueellisessa työlupalinjauksessa vapautettuihin ammatteihin.

Minkkinen Taneli
Keski-Suomen ELY - Erikoissuunnittelija, työperäinen maahanmuutto